

Wie neemt er nog een stagiaire aan?

Er zijn steeds minder advocaat-stagiaires. Hoe komt dat, hoe lost de advocatuur dat op en is het eigenlijk wel zo erg? Plus: vier portretten van afgestudeerde rechtenstudenten. 'Ik heb honderdtwintig open sollicitaties geschreven.'

Sabine Droogleever Fortuyn

Beeld: Jiri Büller

Een goede cijferlijst, één of meerdere studentstages achter de rug, een aantal publicaties in vak-tijdschriften, connecties in de praktijk en een flinke dosis motivatie. Me dunkt dat een student er advocaat-stagiaire mee kan worden. Toch? Niet dus. Een uitmuntend cv vormt geen baangarantie meer, blijkt uit een rondgang langs afgestudeerde rechtenstudenten. Het aantal vacatures voor stageplaatsen blijkt dun gezaaid. Zoekt u in dit nummer maar eens naar een vacature voor een beginnend advocaat-stagiaire en bedenk dat het in dit blad nog niet zo lang geleden wemelde van dergelijke vacatures. Als er al eens een vacature opent dan komen er honderden brieven op af.

Uit cijfers van de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) blijkt dat het aantal stagiaires dat tot de beroepsgroep toetreedt jaarlijks afneemt. In 2007 stroomden er 1.165 stagiaires in. In 2010

waren dat er tweehonderd minder. En in 2013 weer bijna honderd minder. Dit jaar begonnen 720 stagiaires in de advocatuur. Een afname van bijna veertig procent ten opzichte van 2007. En deze trend lijkt zich voorlopig voort te zetten. Daarop wijst een enquête die de NOvA afgelopen zomer uitzette. Tegelijkertijd geven cijfers van de NOvA aan dat het percentage advocaten dat jaarlijks uit de advocatuur stapte tussen 2008 en 2013 rond de vijf procent schommelde. Met andere woorden: de beroepsgroep vergrijsst.

Vanwaar de terugloop van stagiaires? De NOvA-enquête waaraan 257 kantoren deelnamen, observaties en ervaringen van plaatselijke dekens, de voorzitter van de Vereniging Sociale Advocatuur Nederland (VSAN), de voorzitter van de Stichting Jonge Balie Nederland (SJBN), en marktdeskundigen wijzen een aantal schuldbijten aan. De economische crisis

en teruglopende inkomsten van kantoren spelen een rol, maar ook organisatorische veranderingen binnen kantoren, bezuinigingen op gefinancierde rechtsbijstand en de vernieuwde beroepsopleiding voor advocaat-stagiaires (hogere kosten, meer tijd) worden genoemd.

Veel kantoren kregen als gevolg van de crisis minder werk. Cliënten kozen voor alternatieve vormen van rechtsbijstand, zetten het ondernemen op een lager pitje of gingen failliet. Dat werkte door in de advocatuur. Tussen 2008 en 2013 gingen er enkele tientallen advocatenkantoren failliet. Bovendien steeg het aantal opheffingen, blijkt uit cijfers van de Kamer van Koophandel. Lokale toezichthouders constateerden verder dat de omzet van kantoren gemiddeld daalde. Op reserves werd ingeteerd. Het gevolg laat zich raden: minder investeringen, zoals het aannemen van stagiaires.

'IK DACHT GOUD IN HANDEN TE HEBBEN'

Maurice Mooibroek, 24 jaar

Afgestudeerd: master Privaatrechtelijke rechtspraktijk, Universiteit van Amsterdam, augustus 2014.

Ambitie: als advocaat-stagiaire aan de slag binnen een privaatrechtelijke praktijk. Bijzondere interesse gaat uit naar beroepsaansprakelijkheid, (medisch) tuchtrecht en arbeidsrecht.

'Eigenlijk wilde ik direct na mijn afstuderen als advocaat-stagiaire gaan werken. Maar dat bleek moeilijker te gaan dan verwacht. Dat viel me tegen. Ik heb altijd veel naast mijn studie gedaan. Werk voor de Rechtswinkel, één studentstage bij een klein advocatenkantoor, één bij Boekel De Nerée en nu werk ik daar ruim een jaar als

werkstudent. En ik heb tijdens mijn studie drie artikelen geschreven, waaronder één over de betekenis van een tuchtrechtelijk oordeel voor de beroepsaansprakelijkheid, gepubliceerd in *Aansprakelijkheid, Verzekering en Schade*. Ik dacht daarmee goud in handen te hebben. Maar tijdens een sollicitatie kreeg ik te horen dat ik me niet internationaal heb ontplooid, omdat ik geen stage of studie in het buitenland heb gedaan. Daar stond ik dan met mijn publicaties. Nu heb ik bij Boekel het vooruitzicht dat ik binnen een paar maanden aan een sollicitatieprocedure mag beginnen. Het kan helpen als je connecties hebt. Maar dat helpt je nog niet aan een baan. Daarmee heb je alleen toegang tot het begin van een sollicitatieprocedure. Ik hoor veel om me heen dat er minimaal honderdtwintig sollicitanten op één vacature afkomen. Dat maakt het ontzettend lastig. Ik heb echter goede hoop dat ik bij Boekel De Nerée aan de slag kan.'

Maar naast conjuncturele, en dus voorbijgaande factoren zijn er ook structurele veranderingen. Volgens de Gelderse deken Paul Wilmink moet de advocatuur ermee leven dat de stand kleiner wordt. Dat is volgens hem niet alleen een gevolg van de crisis, maar ook van de manier waarop het juridische leven zich ontwikkelt en de komst van de vele alternatieven voor juridische rechtsbijstand.

Steeds meer kantoren specialiseren zich. Christiaan Alberdingk Thijm, partner van het jonge nichekantoor bureau Brandeis, bijvoorbeeld, ziet overal om zich heen nichekantoren als die van hem uit de grond schieten. En voor deze kantoren, stelt organisatieconsultant Maarten de Haas, is het veel lastiger om een stagiaire efficiënt in te zetten. Ze zijn eenvoudigweg te gespecialiseerd. 'We onderscheiden ons in ervaring, in expertise,' zegt Alberdingk Thijm. 'Sommige cliënten willen dan ook niet dat hun

zaak door een stagiaire wordt gedaan. Ze willen in elk geval niet voor de opleiding van een stagiaire betalen.'

Behalve het aantal nichekantoren, is ook het aantal eenpitters de afgelopen jaren enorm toegenomen en ook dat heeft zijn effect op het stagiairebestand. In 2012 bestond meer dan de helft, 50,5 procent, van de kantoren uit eenpitters. In 2014 was dat 52,2 procent (2.553 eenmanszaken). Een enorme toename in vergelijking tot 2002 toen 36,7 procent van de kantoren uit eenpitters bestond. Voor een eenmanskantoor is het aannemen van een stagiaire vanwege de (in verhouding) grote investering, qua tijd en geld, vaak geen aantrekkelijke onderneming.

Emilie van Empel, deken van Breda-Middelburg, constateert dat veel advocaten tot op latere leeftijd blijven doorwerken, als eenpitter. Nadat ze jarenlang binnen een kantoor met collega's hebben gewerkt, beginnen ze tussen

hun 62ste en 65ste jaar een eenmanszaak. 'Dat zijn de babyboomers. Ze willen niet alleen in hun moestuin zitten, op het golfveld staan of vervroegd achter de geraniums. Daarom beginnen ze nog voor drie, vier of vijf jaar hun eigen nichekantoor.' Daarbinnen is voor stagiaires geen plek. Daarbij zou je kunnen concluderen dat doordat deze advocaten langer blijven zitten, ze arbeidsplaatsen van stagiaires bezet houden. Het werk ligt niet voor het oprapen.

De geplande bezuinigingen op gefinancierde rechtsbijstand helpen ook bepaald niet. Die weerhouden advocaten die veel toevoegingszaken doen ervan om stagiaires aan te nemen. 'Als kantoor op gebied van toevoegingszaken moet je heel goed organiseren om het klimaat goed te houden,' zegt Hein Vogel, voorzitter van de VSAN. 'Dat is al jaren zo. Met de geplande extra maatregelen denken advocaten wel drie keer na voordat ze een stagiaire aannemen.'

'IK VOELDE DE DRANG OM ZELF IN DE RECHTSPRAKTIJK BEZIG TE ZIJN'

Shabnam Nadari, 26 jaar

Afgestudeerd: master Internationaal en Europees recht, Universiteit Utrecht, 2009; master Privaatrecht, Universiteit van Tilburg, 2010.

Ambitie: werken als advocaat-stagiaire bij een klein tot middelgroot kantoor. Personen- en familierecht is haar belangrijkste interessegebied. Interesse gaat ook uit naar letselschade, huurrecht, arbeidsrecht en strafrecht. Voorkeur voor het bijstaan van particulieren en/of mkb'ers.

'Ik wil mensen helpen die in moeilijkheden verkeren, zelf niet weten wat hun rechten zijn, of er zelf niet uit kunnen komen. Daarom ben ik rechten gaan studeren. Ik heb gekozen voor een brede opleiding. In de praktijk specialiseer je je automatisch. Omdat het internationaal en Europees recht binnen het

Nederlandse recht steeds belangrijker wordt, heb ik een master in deze richting gevolgd. Vervolgens heb ik een master privaatrecht gedaan omdat dat de richting is waarin ik in de advocatuur wilde gaan werken. Tijdens het schrijven van mijn scriptie heb ik stage gelopen bij een groot kantoor. Toen ik na mijn studie geen baan in de advocatuur kon vinden, ben ik als docent hbo-recht aan de Fontys in Tilburg les gaan geven. Ik deed het met plezier. Maar ik voelde nog steeds de drang om zelf in de rechtspraak bezig te zijn. Als docent heb ik ook een stage bij een middelgroot kantoor gelopen op de afdeling Intellectueel Eigendom en ICT omdat ik zelf een module in deze richting wilde opzetten. Na anderhalf jaar als docent te hebben gewerkt, ben ik met een tweejarig traineeship bij de provincie Noord-Brabant begonnen. Het traineeship liep af en ik zie dit als het moment om opnieuw te proberen om als advocaat te gaan werken. Ik ben ruim een maand aan het solliciteren, heb inmiddels vijftig open sollicitatiebrieven verstuurd maar nog geen sollicitatiegesprek gehad. In de meeste gevallen krijg ik te horen dat kantoren geïnteresseerd zijn, maar nu geen plek hebben.'

Het sociale advocatenkantoor Struycken Advocaten in Amsterdam bijvoorbeeld heeft twee stagiaire-ondernemers. Voorheen had het kantoor altijd een stagiaire in loondienst. 'Dat gebeurt niet meer, omdat deze hun kosten in drie jaar niet meer terugverdienen, met de huidige opleiding al helemaal niet meer,' zegt advocaat Huib Struycken. 'Voor eigen rekening en risico is de enige mogelijkheid. Je moet als stagiaire-ondernemer het langetermijnperspectief voor ogen houden, en interen op je spaargeld in de eerste jaren voor lief willen nemen. Het dus echt heel graag willen. Misschien moet je ook gewoon een beetje gek zijn om nu nog een vak te willen kiezen waar zó op wordt bezuinigd.'

De extra kosten voor de vernieuwde beroepsopleiding (beroepsopleiding advocaten, BA) zijn een andere veelgenoemde reden waarom advocaten van een stagiaire afzien. 'Het totale verschil in kosten over drie jaar, is tussen de 3.000 en 4.000 euro, afhankelijk van hoe de lokale verplichtingen van de oude opleiding door de lokale Orden waren geregeld,' zegt AR-lid Marjan van der List, portefeuillehouder opleidingen.

De vernieuwde opleiding vraagt bovendien een grotere tijdsinvestering van stagiaires en hun patroons: er is meer koppeling met de praktijk, de cognitieve vakken worden vanuit een procesrechtelijke invalshoek gegeven, er wordt meer getoetst, er is meer vaardighedenonderwijs en meer aandacht voor beroepsattitude en beroepsethiek.

Limburgse deken Eduard Prickartz wijst erop dat de extra kosten van de beroepsopleiding over drie jaar genomen meevallen. 'Maar tegen de economische ontwikkelingen kunnen ze een extra drempel opwerpen om een stagiaire aan te nemen,' zegt hij. 'Wat ermee samenhangt is dat stagiaires voorheen hun beroepsopleiding buiten kantooruren konden doen. Nu moeten deze werkzaamheden, vanwege de extra tijdsinvestering die de BA vraagt, ook tijdens de kantooruren worden verricht.

Kantoren vragen zich af: "Is het me dat nog wel waard?"

Pijn

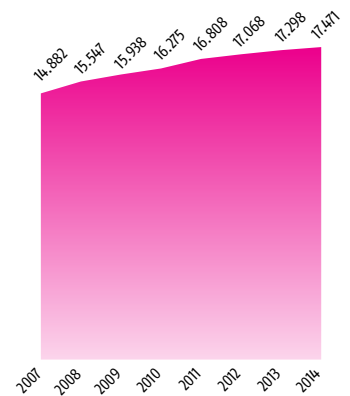
Waar zit de pijn het meest? Welke kantoren, groot, middelgroot of klein, nemen in verhouding de minste stagiaires aan? De meeste grote kantoren lijken enkele jaren geleden al het meest te hebben geleden onder de financiële crisis, en vooral toen minder stagiaires te hebben aangenomen. Advocatenkantoor Van Doorne bijvoorbeeld, neemt sinds 2012 alleen maar meer stagiaires aan, meldt HR-manager Liesbeth van Doorne. Tussen 2009 en 2012 nam het kantoor volgens haar iets minder stagiaires aan vanwege de stijgende vraag naar senior medewerkers. 'Het aantal stagiaires dat jaarlijks toetreedt tot De Brauw Blackstone Westbroek hangt af van het aanbod goede sollicitanten,' zegt managing partner Martijn Snoep. 'Er is in de periode tussen 2008 en nu geen duidelijke dalende trend te herkennen.'

Ook bij Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn advocaten en notarissen is er 'geen significante verandering van de instroom van het aantal stagiaires over de afgelopen jaren, en zeker geen daling,' zegt Robin Funnekotter, hoofd recruitment en opleidingen.

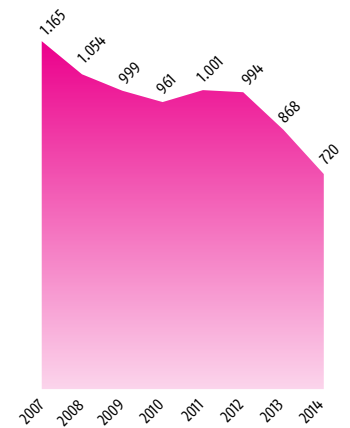
Wel merkt hij dat het kantoor zorgvuldiger is geworden in de sollicitatieprocedure om zo een *mismatch* te voorkomen. De gestegen kosten van de BA zijn voor Pels Rijcken geen reden om minder stagiaires aan te nemen. 'Natuurlijk staan we niet te juichen over deze hogere kosten. Daar staat tegenover dat de kwaliteit van de opleiding omhoog is gegaan.'

De instroom van het totaal aantal stagiaires bij de Law Firm School (LFS), waarbij zestien grote kantoren zijn aangesloten, had als gevolg van de crisis in 2007 een dipje, geeft voorzitter Steven Schuit aan. 'Er was een teruggang van circa tien procent, maar dat was maar gedurende één lichting. Het aantal advocaten dat jaarlijks bij de LFS instroomt,

TOTAAL AANTAL ADVOCATEN

INSTROOM STAGIAIRES

(Bron: Nederlandse Orde van Advocaten)

varieert per kantoor, maar *overall* is er continuïteit. Twee keer per jaar stromen er tussen de zeventig en vijfenzeventig stagiaires in.' De vernieuwde beroepsopleiding van de Orde heeft volgens Schuit geen invloed op deze instroom. 'Wel is er irritatie over de studielast en -kosten.' Stagiaires van de LFS volgen naast hun eigen opleiding deels de beroepsopleiding van de Orde. 'Ik vind het programma van de Orde te zwaar.'

Middelgrote kantoren, vooral zij die zich richten op particulieren en mkb'ers, lijken nu meer last te hebben van de crisis en van de teruglopende vraag naar advocaten in het algemeen. Daardoor nemen ze in verhouding minder stagiaires aan dan grote kantoren. JPR Advocaten bijvoorbeeld. Het kantoor (55 advocaten) richt zich op ondernemingsrecht, vastgoed, verzekeringsrecht, arbeidsrecht en familerecht. Bij het kan-

toor met vestigingen in Deventer, Doetinchem en Enschede is sinds februari 2014 geen stagiaire meer aangenomen. 'Daar is op dit moment geen behoefte aan omdat de markt er niet naar is,' stelt het kantoor.

De Kempnaer Advocaten in Arnhem (ongeveer 25 advocaten) is actief op uiteenlopende terreinen. Van bouw en vastgoed, tot ondernemingsrecht en familierecht. Ook hier zijn de afgelopen periode geen stagiaires begonnen. 'We hebben op dit moment twee stagiaires. De één is van 2012, de andere van 2013. Het werkaanbod en de vragen van cliënten zijn veranderd. De inzetbaarheid van stagiaires is daardoor beperkt,' zegt kantoor directeur Els Koot.

Rutgers & Posch, een middelgroot kantoor in Amsterdam met een brede civielrechtelijke praktijk, opgericht in 2013, kent helemaal geen stagiaires. Een bewuste keuze 'min of meer gedwongen door de markt', zegt managing partner Gerard Endedijk. 'Hier werken alleen ervaren partners en medewerkers die voor cliënten echt toegevoegde waarde kunnen creëren. De markt is niet verzadigd, maar je moet wel goed nadenken over de manier waarop je jezelf als kantoor in de markt wilt zetten. Cliënten betalen niet meer de hoge tarieven voor net-afgestudeerden, en ze zeggen soms letterlijk: "We won't pay for education." Ik sluit niet uit dat we nog stagiaires zullen aannemen, maar het heeft geen prioriteit. Van een beginnend kantoor vraagt het bovendien veel.'

Bij bureau Brandeis (middelgroot nichekantoor op gebied van litigation) komen wel stagiaires binnen. Maar het kantoor is zorgvuldig in de voorselectie. 'Wij nemen sowieso niemand aan die hier niet eerst een studentstage heeft gelopen,' zegt partner Alberdingk Thijm. Door tegen een lager tarief samen met ervaren advocaten aan een zaak te werken, zijn deze stagiaires van meerwaarde voor het kantoor.

Veel kleine kantoren zien van een investering in een stagiaire af. De eco-

nomische crisis, de opleidingskosten en de tijdsinvestering die daarmee gepaard gaat, weerhouden ze ervan. Alderse Baas Noordhof advocaten is een klein kantoor in Groningen. Hier werken geen stagiaires. 'Het is financieel niet interessant, ook niet in de nabije toekomst,'

zegt Leonard Noordhof. 'Onze voorkeur gaat uit naar een advocaat die de stage net heeft afgerond. Een stagiaire is én heel erg duur én je kunt er niet van verwachten dat hij of zij hetgeen doet dat je wel van een vierdejaars advocaat kunt verwachten.'

'WEKELIJKS BEKIJK IK DE VACATURES'

Lara Debie, 26 jaar

Afgestudeerd: master publiekrecht, gezondheidsrecht, Universiteit van Amsterdam, mei 2014.

Ambitie: aan het werk als advocaat-stagiaire op het gebied van aansprakelijkheidsrecht, letselschade of gezondheidsrecht in Limburg of Noord-Brabant. Het bijstaan van particulieren of bedrijven die schade hebben geleden, heeft haar voorkeur.

'Ik ging rechten studeren met het doel om de advocatuur in te gaan. Ik heb altijd een sterk rechtvaardigheidsgevoel gehad. Het menselijke en persoonlijke wilde ik combineren met het recht en de advocatuur. In het derde jaar van mijn bachelor heb ik ook een student-stage gelopen bij een kantoor in Sittard. Dat beviel me erg goed. Sinds ik afgestudeerd ben, merk ik hoe lastig het is om een stageplek te vinden. Daarom werk ik nu bij de provincie Limburg als subsidieverlener, waar ik tijdens het schrijven van mijn masterthesis ben begonnen. Ik vind het interessant om belangen tegen elkaar af te wegen en op basis van sociale en juridische

gronden te beslissen over het wel of niet toekennen van een subsidie. Toch ben ik nog steeds op zoek naar een baan in de advocatuur. Binnen de rechtsgebieden waarop ik me richt, aansprakelijkheidsrecht, letselschade en gezondheidsrecht, is alleen weinig aanbod, helemaal omdat ik in beginsel alleen in Limburg en Noord-Brabant zoek. Wekelijks bekijk ik de vacatures, daarnaast heb ik kantoren in Limburg afgebeld. Maar de vacatures die ik tegenkom, zijn veelal voor een stage op het gebied van ondernemingsrecht, faillissementsrecht of fiscaal recht.'

'IK ZOU MIJN OPLEIDING ZELF WILLEN FINANCIEREN'

Suzanne Verhagen-
Buurkes, 31 jaar

Afgestudeerd: master Privaatrechtelijke rechtspraak, Universiteit van Amsterdam, februari 2013.

Ambitie: bij een klein of middelgroot kantoor als advocaat-stagiaire aan het werk op gebied van familierecht, arbeidsrecht, mededingingsrecht, ondernemingsrecht of strafrecht of in een algemene praktijk.

'Ik heb deeltijd rechten gestudeerd, daarnaast heb ik acht jaar als juridisch secretaresse en administratief medewerkster gewerkt bij twee kleine kantoren in Haarlem. Daar is bij mij de wens ontstaan om zelf als advocaat te gaan werken. De vrijheid die het vak met zich meebrengt en de afwisseling spreken me aan; dat je mensen met allerlei soorten problemen kunt helpen.

In de eindfase van mijn studie, in november 2012, ben ik begonnen met solliciteren. Maar het bleek heel lastig te zijn om ertussen te komen. Inmiddels heb ik honderdtwintig open sollicitaties en acht sollicitaties naar aanleiding van vacatures geschreven naar kantoren in en rondom Haarlem, Alkmaar en Hoofddorp. Ik ben drie keer uitgenodigd voor een eerste gesprek. Het is heel moeilijk, je bent vaak een van de tweehonderd sollicitanten. Ik heb ook weleens gehoord dat je achternaam een rol speelt bij het aannemen van stagiaires. Zo was er een kantoor dat de voorkeur gaf aan iemand uit een ondernemersfamilie. Inmiddels ben ik officemanager bij een niet-juridische organisatie. Dat bevalt, maar je weet dat je niets met je studie doet. Ik kan me voorstellen dat kantoren nog terughoudender zijn om stagiaires aan te nemen vanwege het duurder worden van de beroepsopleiding. Maar als je niet de kans krijgt om met een kantoor in gesprek te gaan, weet je niet wat de belangrijkste reden is. Ik zou mijn opleiding ook zelf willen financieren, ik zie dat als een investering in mijn toekomst en de extra kosten heb ik ervoor over.'

Dat het erg is dat het aantal stagiaires jaarlijks afneemt, daarover zijn velen het eens. 'Het betekent mogelijk een stagnatie of afname van de groei van de balie,' stelt de Orde. 'We vinden het belangrijk om te weten waar het aan ligt. Daarom hebben we er een enquête naar gedaan. Het onderwerp blijft de aandacht houden van de Algemene Raad. De evaluatie van de beroepsopleiding zal eind 2015, begin 2016 feitelijk worden uitgevoerd,' zegt AR-lid Van der List. Limburgse deken Prickartz: 'Je moet je steeds blijven vernieuwen. De balie heeft behoefte aan verse instroom. Hopelijk is het een tijdelijke dip.'

Annemarie Roukema, voorzitter van de Stichting Jonge Balie Nederland, uit haar zorgen over de toenemende werkdruk onder jonge advocaten. 'De vraag naar werk dat door stagiaires tegen een lager tarief kan worden gedaan, neemt toe. Tegelijkertijd zijn

er minder jonge advocaten. Resultaat: hogere werkdruk onder de resterende stagiaires.' Vogel is bezorgd over de toekomst van de sociale advocatuur. Hij kondigt aan dat de VSAN onderzoek gaat doen naar de omvang van en redenen voor de teruglopende instroom van advocaat-stagiaires in de sociale advocatuur. 'Een stagnerende instroom is het begin van het einde. Advocaten met een toevoegingspraktijk kunnen besluiten iets heel anders te gaan doen. Maar de rechtzoekende is hier de dupe van. Wie komt er nog op voor zijn of haar belangen?'

Te zwaar

Alberdingk Thijm op zijn beurt benadrukt het belang van jonge mensen voor het groeien van een organisatie. 'Van de junioren moet je het juist hebben. Als professionals van jongs af aan ergens werken, gaat het kantoor in

hun DNA zitten.' Dat is volgens hem belangrijk voor de eenheid binnen een kantoor. 'Daarbij ontwikkelt een kantoor zich door de nieuwe aanwas. Net zoals op een montessorischool waarbij kinderen met een leeftijdsverschil van drie jaar bij elkaar in de klas zitten. De jongeren leren van de ouderen en andersom.'

In de enquête afgelopen zomer van de Orde werd kantoren gevraagd wat ze er de komende jaren toe zou bewegen om weer (meer) stagiaires aan te nemen. Het verlagen van de kosten en de zwaarte van de beroepsopleiding scoorden hoog, respectievelijk 4,0 en 3,4 op een schaal van 1 tot 5. Maar een verlagening van de kosten is volgens de NOVA geen optie. Van der List: 'De procedure voor de totstandkoming van de prijs is zorgvuldig geweest. Kort gezegd: het is wat duurder, maar je krijgt er ook meer voor. Voor wat betreft de gevraagde

tijdsinvestering is deze groter dan bij de oude opleiding. Daar krijgen de stagiaire en het kantoor een kwalitatief betere opleiding voor terug, die meer aansluit bij de praktijk.'

Volgens Prickartz zou het schelen als advocaten meer te weten komen over de nieuwe opleiding en de reden waarom deze duurder en zwaarder is geworden. 'En misschien is het programma té zwaar. Ik vind dat de Orde er een rol in heeft om te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om drempels weg te nemen. Een kostenreductie zou er ook voor kunnen zorgen dat kantoren overgaan tot vluggere aanname van stagiaires.'

Roukema wijst erop dat de kosten voor de oude BO en VSO verspreid over drie jaar werden betaald. Bij de nieuwe beroepsopleiding ligt het zwaartepunt van betalen aan het begin: het eerste deel bij aanvang van de beroepsopleiding, het tweede deel aan het begin van het tweede opleidingsjaar. Deze vroege timing zou volgens haar een obstakel kunnen opwerpen.

Meer werk in de advocatuur en een verbetering van het economische klimaat zijn andere belangrijke redenen waarom kantoren eerder (meer) plaats zouden maken voor een stagiaire, zo blijkt uit de enquête van de Orde (3,71 en 3,4). Maarten de Haas wijst erop dat het risico van een investering in een stagiaire een stuk lager zou zijn als kantoren een stagiaire makkelijker zouden kunnen ontslaan. 'Ik vind dat we heel lang geleden al hadden moeten afstappen van de ontslagbelemmeringen tijdens de stage. Als je nu een slechte stagiaire hebt, heb je pech. Je zit er drie jaar aan vast. Je hebt toestemming van de deken nodig om hem of haar te ontslaan. De perceptie bij kantoren is dat het heel lastig is om van een slechte stagiaire af te komen. En ik heb gevallen meege-

maakt waarin dat ook echt zo bleek te zijn.'

Die ontslagbelemmeringen zijn er volgens Van Empel, deken van Breda-Middelburg, niet voor niets. 'Een stagiaire-patroonrelatie is een werk-leerovereenkomst. Een stagiaire zit in een zwakkere positie, is afhankelijk.' Toezicht is hier op zijn plaats, volgens Van Empel. 'Dat dwingt kantoren ook om van tevoren heel goed te kijken of een stagiaire voldoet. En als een kantoor werkelijk van een stagiaire af wil, zal het een dossier moeten vormen.'

Een verlaging van de opleidingskosten is volgens de NOvA geen optie

John van Loo, partner bij Labré Advocaten in Amsterdam, vindt dat de verhoogde kosten van de beroepsopleiding, de extra tijdsinvestering die de opleiding vraagt, in combinatie met het minimale maandsalaris van stagiaires en de verplichte duur van de stageovereenkomst (drie jaar), het kantoren té moeilijk maakt om nog stagiaires aan te nemen. Van Loo stelt het volgende voor. Het eerste jaar van de stage zou een echt leerjaar moeten worden. In één jaar volgen stagiaires de complete beroepsopleiding. Kantoren betalen naast de kosten van de opleiding een vergoeding van maximaal 1.000 tot 1.250 euro bruto per maand. Pas als een stagiaire de beroepsopleiding succesvol heeft afgerond, wordt hij of zij beëdigd. Na het eerste jaar kunnen kantoren een arbeidsovereenkomst van

twee jaar afsluiten met de stagiaire. Deze is dan fulltime beschikbaar en krijgt een normaal salaris. 'Het systeem moet op de schop. En ik vind dat de NOvA daar het voortouw in moet nemen.'

Nichekantoren die te maken hebben met cliënten die hoge uurtarieven van stagiaires niet pikken, adviseert Maarten de Haas het uurtarief te verlagen. Met die lagere uurtarieven werkt bureau Brandeis al, vertelt partner Alberdingk Thijm. Daarbij brengt het kantoor lang niet alle uren van stagiaires bij de cliënt in rekening. Alberdingk Thijm onderstreept ook dat goed samenwerken binnen een kantoor het verschil maakt. 'Stagiaires worden nog vaak begeleid vanuit de veronderstelling: gooi maar in het diepe, dan kijken we wel wie er bovenkomt. Ze moeten alles zelf uitvinden. Het is ook een manier, maar niet de meest effectieve.'

Een eenduidige oplossing voor het teruglopend aantal stagiaires is er nog niet. Het aantrekken van de economie zou helpen, net zoals stoppen met verdere bezuinigingen op gefinancierde rechtsbijstand. Maar ook als de conjuncturele oorzaken zijn opgelost, houdt de advocatuur te maken met structurele veranderingen. De eisen (geld en tijd) van de beroepsopleiding zijn aangescherpt. De cliënt zoekt steeds meer gespecialiseerde rechtsbijstand bij zijn of haar advocaat en let, vanwege de vele alternatieven voor rechtsbijstand, steeds scherper op de hoogte van de rekeningen.

Het lijkt een gegeven dat de vanzelfsprekende groei die de advocatuur tot zeven jaar geleden doormaakte, steeds minder vanzelfsprekend wordt. En dat de beroepsgroep niet ontkomt aan de grillen van de markt. Een verdergaande vergrijzing van de beroepsgroep ligt op de loer. <<